

УДК 811.512.161(07)

ББК 81.2Туз-93

В27

Великолепный век. Самые лучшие истории о героях / адапт. текста, составл. словаря и упражнений С. А. Матвеева. — Москва: Издательство АСТ, 2023. — 128 с. — (Легко читаем по-турецки).

ISBN 978-5-17-152478-4

В книге представлены знаменитые истории о героях — смельчаке Огуз-Кагане, силачах Алпамыше и Бугаче, удалыце Сегреке, смекалистом Кельюглане, доблестном Кёроглы и других прославленных воинах, именитых храбрцах и удалых персонажах турецких сказаний и легенд. Рассказы, полные доблестных подвигов, остроумных поступков, победоносных сражений, великодушных деяний, которые нередко заканчиваются счастливой свадьбой, не оставят читателя равнодушным, предлагая задуматься об истинных и мнимых ценностях. Коварство и благородство, вероломство и искренность, честность и обман, порядочность и предательство, борьба за счастье, — вот что составляет канву увлекательного повествования, где отразилось всё многообразие традиций турецкой литературы.

Тексты легенд и историй упрощены и сокращены, сопровождаются комментариями и упражнениями на понимание прочитанного; в конце книги даётся небольшой турецко-русский словарь.

Книга предназначена всем, кто начинает свое знакомство с турецким языком. Подходит для уровней А1-В1.

УДК 811.512.161(07)

ББК 81.2Туз-93

ISBN 978-5-17-152478-4

© Матвеев С. А., адаптация
текста, комментарии,
упражнения, словарь, 2023
© ООО «Издательство АСТ», 2023

Oğuz Kağan

Ay Kağan'ın gözleri elâ, saçları ve kaşları kara, perilerden daha güzel bir oğlu oldu. Bu çocuğun adına Oğuz kydular.

Oğuz annesinden ilk sütü emdikten sonra konuştu; çiğ et, çorba ve şarap istedi. Kırk gün sonra büyüdü ve yürüdü. Ayakları öküz ayağı, beli kurt beli, omuzları samur omzu, göğsü ayı göğsü gibiydi. Vücudu baştan aşağı tüylüydü. Oğuz, at sürülerini güder ve avlanırdı.

Oğuz'un yaşadığı yerde çok büyük bir orman vardı. Bu ormanda çok büyük bir gergedan yaşıyordu. Bu gergedan bir canavar gibiydi; at sürülerini ve insanları yiyordu. Oğuz cesur bir çocuktü. Günlerden bir gün bu gergedanı öldürmeye karar verdi. Mızrak, yay, ok, kılıç ve kalkanını alıp ormana gitti. Önce bir geyik avladı ve geyiği söğüt dalı ile bir ağaca bağlayıp gitti. Ertesi gün güneş doğarken geri döndü, gergedanın geyiği almış olduğunu gördü. Daha sonra Oğuz, avladığı bir ayıyı altın kuşağı ile bir ağaca bağlayıp gitti. Güneş doğarken geri döndü ve gergedanın ayıyı da almış olduğunu gördü. Bu sefer kendisi ağacın altında beklemeye başladı. Bir süre sonra gergedan geldi ve başı ile Oğuz'un kalkanına vurdu. Oğuz mızrağı ile gergedanı öldürdü. Kılıcı ile başını kesti.

Bir gün Oğuz Kağan Tanrı'ya¹ yalvarırken birdenbire hava karardı. O sırada gökten bir ışık indi. Bu ışık güneşten ve aydan daha parlaktı. Bu ışığın içinde alnında parlak bir ben olan çok güzel bir kız vardı. Bu kız gülünce "Gök Tanrı" da gülüyor, kız ağlayınca "Gök Tanrı" da ağlıyordu. Oğuz bu kıza âşık oldu ve onunla evlendi. Bu kız üç oğlan çocuk doğurdu. Çocukların adlarını Gün, Ay ve Yıldız koydular.

¹ Tanrı — Тенгри, небесный дух; верховное божество неба

Bir gün Oğuz ormanda ava çıktı. Ormandaki gölün ortasında bir ağaç gördü. Ağacın kovuğunda gözleri gök gibi mavi, saçları ırmak gibi dalgalı, dişleri inci gibi beyaz bir kız oturuyordu. Bu kız dünyanın en güzel kızıydı. Oğuz bu kıza âşık oldu ve onunla evlendi. Oğuz'un bu kızdan da üç oğlu oldu. Bu çocukların adlarına da Gök, Dağ ve Deniz koydular.

Oğuz Kağan halkına büyük bir ziyafet verdi. Misafirlerine çeşit çeşit yemekler, şaraplar, tatlılar ikram etti. Hep beraber yediler, içtiler. Oğuz Kağan bu ziyafetten sonra dünyanın dört bir tarafına elçilerle şu mektubu gönderdi:

“Ben Uygurların kağanıyım² ve yeryüzünün dört köşesinin de kağanı olmam gerekir. Sizden bana itaat etmenizi bekliyorum. Kim benim emirlerime itaat ederse, onu dost olarak kabul ederim. Kim benim emirlerime itaat etmezse, onu düşman sayarım. Onunla savaşır ve onu yok ederim.”

Oğuz Kağan'ın yurdunun sağ yanında bulunan Altun Kağan, Oğuz Kağan'a pek çok altın, gümüş ve değerli taşlar hediye etti ve ona itaat ederek onunla dostluk kurdu. Oğuz Kağan'ın yurdunun sol yanında ise askerleri ve şehirleri çok olan Urum Kağan vardı. Urum Kağan, Oğuz Kağan'a itaat etmedi ve onun isteklerini reddetti. Oğuz Kağan buna çok sinirlendi ve askerleriyle birlikte Urum Kağan'ın ülkesine doğru yola çıktı. Kırk gün sonra Buz Dağ'ın eteklerine geldi. Buraya çadırını kurdurdu ve sessizce uykuya daldı. Güneş doğunca Oğuz Kağan'ın çadırına bir ışık girdi. O ışıktan gök tüylü, gök yeveli büyük bir erkek kurt çıktı. Kurt, Oğuz Kağan'a “Ey Oğuz! Sen Urum Kağan'ın üzerine yürümek istiyorsun; ben senin önünde yürüyeceğim” dedi.

Bunun üzerine Oğuz Kağan ve askerleri kurdun arkasından yola çıktılar. Gök tüylü, gök yeveli büyük erkek

² kağan (каган) — высший тип правителя в кочевой иерархии

kurt İtil Müren Denizi'nin yakınındaki Kara Dağ'ın eteğinde durdu. Burada Urum Kağan'ın ordusu ile Oğuz Kağan'ın ordusu arasında büyük bir savaş oldu. Oğuz Kağan savaşı kazandı, Urum Kağan'ın ülkesini ele geçirdi.

Oğuz Kağan ve askerleri gök tüylü, gök yeveli kurdu izleyerek itil Irmağı'nın kenarına geldiler. Oğuz Kağan'ın beylerinden Uluğ Ordu Bey, İtil Irmağı'nı geçmek için ağaçlardan sal yaptı ve böylece karşıya geçtiler. Bu buluş Oğuz Kağan'ın çok hoşuna gitti ve Oğuz Kağan, Uluğ Ordu Bey'e "Kıpçak" adını verdi. Oğuz Kağan ve askerleri gök tüylü, gök yeveli kurdu izleyerek yeniden yola devam ettiler. Bu sırada Oğuz Kağan'ın çok sevdiği atı Buz Dağ'a kaçtı. Oğuz Kağan'ın çok üzüldüğünü gören beylerden biri Buz Dağ'a çıktı ve dokuz gün sonra alaca atı bularak geri döndü. Oğuz Kağan atını karşısında görünce çok sevindi. Atını getiren bu beye "Sen buradaki beylerin başı ol. Senin adın Karluk olsun." dedi.

Bir süre ilerledikten sonra gök tüylü, gök yeveli erkek kurt Çürçet Yurdu demlen bir yerde durdu. Çürçetlerin kağanı, Oğuz Kağan'a itaat etmeyeceklerini bildirdi. Bunun üzerine burada büyük bir savaş oldu. Oğuz Kağan savaşı kazandı ve Çürçet Yurdu'nu ele geçirdi.

Oğuz Kağan, ordusunun önünde yürüyen gök tüylü, gök yeveli erkek kurtla Hindistan, Tangut, Suriye, Barkan gibi pek çok yere gitti. Buralarda büyük zaferler kazandı ve buraları hâkimiyeti altına aldı. Bu zaferlere düşmanları üzüldü, dostları sevindi. Oğuz Kağan sonunda pek çok ganimetle yurduna döndü.

Günlerden bir gün Oğuz Kağan'ın tecrübeli veziri Uluğ Bey, rüyasında bir altın yay ve üç gümüş ok gördü. Rüyasında altın yay gün doğusundan gün batısına kadar uzanıyordu. Üç gümüş ok da kuzeye doğru gidiyordu. Uluğ Bey bu rüyasını Oğuz Kağan'a anlattı. Oğuz Kağan bu rüyayı dinledikten sonra yurdunu oğulları arasında paylaştırdı.

УПРАЖНЕНИЯ

1. *Вставьте пропущенное числительное:*

_____ gün sonra büyüdü ve yürüdü.

- 1) 20 yirmi
- 2) 30 otuz
- 3) 40 kırk
- 4) 50 elli
- 5) 60 altmış

2. *Какой зверь жил рядом с домом Огуза?*

- 1) filel — слон
- 2) gergedan — носорог
- 3) timsah — крокодил
- 4) kaplan — тигр
- 5) aslan — лев

3. *Как звали первых трёх сыновей Огуза?*

- 1) Ay, Gün, Enes
- 2) Ahmet, Ay
- 3) Ay, Gün, Yıldız
- 4) Yıldız, Emirhan, Mehmet
- 5) Mustafa, Ömer, Umut

4. *Как звали последующих трёх сыновей Огуза?*

- 1) Hamza, Hüseyin, İbrahim
- 2) Gök, Mert, Miraç
- 3) Dağ, Ömer, Umut
- 4) Dağ, Deniz, Gök
- 5) Deniz, Dağ, Hamza

5. *Какой зверь отправился во главе похода на Урум-Кагана?*

- 1) ayı — медведь
- 2) boğa — бык
- 3) kurt — волк
- 4) keçi — козёл
- 5) fare — мышь

6. *Сколько было серебряных стрел при золотом луке?*

- 1) 1 bir
- 2) 2 iki
- 3) 3 üç
- 4) 4 dört
- 5) 5 beş

ОТВЕТЫ

1. 40 kırk
2. gergedan — носорог
3. Ay, Gün, Yıldız
4. Dağ, Deniz, Gök
5. kurt — волк
6. 3 üç

Uşun Koca Oğlu Segrek

Oğuz zamanında Usun Koca adında bir adamın iki oğlu varmış. Büyük oğlunun adı Egrek, küçük oğlunun adı ise Segrek'miş. Egrek, çok cesur ve yiğit bir delikanlıymış. istediği zaman Bayındır Han'ın sarayına gidebiliyor, onunla ve onun vezirleriyle konuşabiliyormuş. Aynı şekilde Kazan Bey'in de tüm ziyafetlerine katılıyormuş. Hatta bu toplantılar sırasında diğer beylerin önüne geçerek Kazan Bey'in yanına oturuyormuş.

Bir gün yine böyle bir toplantıda Egrek, oradaki beylerin önüne geçip Kazan Bey'in yanına oturmuş. O zaman Ters Uzamış adındaki bir bey, "Hey Usun Koca oğlu Egrek! Burada oturan beylerin her biri oturduğu yeri kılıcının ve emeğinin kuvvetiyle almıştır. Sen baş mı kesttin, kan mı dök-tün, a mı doyurdun, çıplak mı giydirdin? Sen niçin en önde, Kazan Bey'in yanında oturuyorsun?" diye bağırmış.

Akıllı bildiğini söyler, deli söylediğini bilmez. Egrek, Ters Uzamış'a uzun uzun bakmış ve "Baş kesip kan dökmek hüner midir?" diye sormuş. Ters Uzamış da "Evet, hünerdir!" diye cevap vermiş. Ters Uzamış'ın bu sözleri Egrek'e çok dokunmuş. Bunun üzerine Egrek hemen kalkıp Kazan Bey'in yanına gitmiş. Kazan Bey'den düşmanla savaşmak için izin istemiş. Kazan Bey izin verince Egrek savaş hazırlıklarına başlamış.

Egrek üç yüz askeri ile birlikte şirüğüven'den Gökçe Deniz'e¹ kadar olan her yeri yağmalamış. Bol bol ganimet toplamış. Daha sonra Alınca Kalesi'ne ulaşmış. Düşmanları Kara Tekfur, Egrek ve askerlerine tuzak kurmak için Alınca Kalesi'nin yanına bir kuru yaptırmış. Koruda bolca kaz, tavuk, geyik, tavşan varmış. Eg-

¹ Gökçe Deniz – озеро Севан

rek ve askerleri bu güzel koruya girmişler. O sırada Kara Tekfur'un askerleri, Egrek'in askerlerini öldürüp Egrek'i almışlar ve kaledeki zindana atmışlar. Egrek'in ailesi bunu öğrenince yas tutmuşlar, günlerce ağlayıp feryat etmişler.

Aradan çok uzun zaman geçmiş², Usun Koca'nın küçük oğlu Segrek büyümüş, yiğit bir delikanlı olmuş. Bir gün sokakta iki çocuğun dövüşüklerini görmüş. Onları ayırmak için çocuklardan birine bir tokat vurmuş. Bunun üzerine çocuklardan biri "Neden bizim gibi küçük çocuklara vuruyorsun? Eğer o kadar güçlüysen git kardeşini kurtar. Kardeşin yıllardır Alınca Kalesi'nde esir." diye bağırmış. Çocuğun bu sözleri Segrek'i çok etkilemiş, Segrek çok üzülmüş. Çünkü o kardeşinin öldüğünü sanıyormuş, esir olduğunu bilmiyormuş.

Segrek hemen evine gidip annesine "Anacığım, benim kardeşim ölmedi mi? Onun Alınca Kalesi'nde esir olduğunu söylediler. Bu doğru mu?" diye sormuş. Annesi, önce inkâr etmiş ama Segrek çok ısrar edince duyduklarının doğru olduğunu söylemiş. Segrek kardeşini kurtarmak için Alınca Kalesi'ne gitmeye karar vermiş. Annesi ve babası ona engel olmaya çalışmışlar. Çünkü oğulları Segrek'in savaşta ölmesinden korkuyorlarmış. Fakat Segrek'i ikna edememişler.

Segrek'in babası, Kazan Bey'den yardım istemiş. Kazan Bey'e "Oğlum Segrek Alınca Kalesi'ne kardeşini kurtarmaya gitmek istiyor. Fakat giderse orada ölebilir. Onu vazgeçirmek için ne yapalım?" diye sormuş. Kazan Bey de Segrek'i evlendirmelerini tavsiye etmiş. Kazan Bey'in tavsiyesiyle hemen düğününü yapmışlar. Segrek'in karısı da Alınca Kalesi'ne gitmemesi için çok ısrar etmiş,

² Aradan çok uzun zaman gecmiş. — Много времени прошло с тех пор.

çok yalvarmış. Fakat Segrek karısının bütün ısrarlarına rağmen atına atlayıp yola çıkmış. Üç günlük yolu bir günde giderek kardeşinin tutulduğu Alınca Kalesi'nin önüne gelmiş. Segrek, günlerden beri uykusuz olduğu için kalenin önünde uykuya dalmış. Atı kaçmasın diye de atının yularını bileğine bağlamış.

Tekfur, kalenin önünde Segrek'in uyuduğunu öğrenmiş. Segrek'i öldürmeleri için yüz asker göndermiş. Ama yularını bileğine bağladığı atı Segrek'i uyandırmış ve Segrek düşman askerlerini öldürmüştü. Daha sonra Tekfur yüz asker daha göndermiş, Segrek onları da öldürmüştü.

Tekfur, Segrek'i yenemeyeceğini anlayınca bir plan yapmış. Kardeşi Egrek'i zindandan çıkarmış ve ona "Şurada bir adam var. O adam küçük çocukları öldürüyor, herkese zarar veriyor. Eğer onu öldürürsen seni serbest bırakırım, evine gidersin." demiş. Egrek, Tekfur'un bu teklifini memnuniyetle kabul etmiş.

Egrek, yanına üç yüz asker alarak Alınca Kalesi'nin önündeki Segrek'in yanına gelmiş. O sırada Segrek uyuyormuş. Egrek, Segrek'in çantasından kopuzunu³ almış ve çalmaya başlamış. Kopuzun sesiyle Segrek uyanmış. Segrek, Egrek'e "Sen Oğuz musun? Çünkü kopuz Oğuzların müzik aletidir." deyince, Segrek de ona bütün hikâyesini anlatmış. Kendisinin Oğuz olduğunu, yıllardır bu kalede esir olduğunu söylemiş. Segrek, onun kardeşi Egrek olduğunu anlayınca hemen Egrek'in elini öpmüş ve ona sarılmış. Kendisinin, kardeşi Segrek olduğunu söylemiş, iki kardeş uzun uzun sarılıp hasret gidermişler.

Tekfur'un askerleri onların kucaklaşıp sohbet ettiklerini görünce Segrek ve Egrek'e saldırmışlar, iki kardeş düşman askerlerini yenmişler, onları Alıcak Kalesi'ne

³ kopuz — гопуз, струнный музыкальный инструмент.

hapsetmişler. Sonra da atlarına binerek Oğuz'a doğru yola çıkmışlar.

Usun Koca, iki oğlunun da sağ salim eve döndüklerini görünce çok sevinmiş. Büyük şenlikler düzenleyip ziyafetler vermiş. Namusa paha biçilmez.

УПРАЖНЕНИЯ

1. *Как звали отца Сегрека?*

- 1) Gökçe Deniz — Гёкче-Дениз
- 2) Kazan — Казан
- 3) Ters Uzamış — Терс-Узамыш
- 4) Kara Tekfur — Кара-Текфур
- 5) Uşun Koca — Ушун-Коджа

2. *Какое слово можно вставить по смыслу?*

Egrek, Segrek'in çantasından _____
almış.

- 1) sürülerini
- 2) gergedanı
- 3) sazını
- 4) başını
- 5) kalkanını

3. *Вставьте пропущенные слова:*

Egrek, yanına _____ asker olarak
Alınca Kalesi'nin önündeki Segrek'in yanına gelmiş.

- 1) altı yüz
- 2) iki yüz
- 3) üç yüz
- 4) dört yüz
- 5) beş yüz

4. *Образуйте уменьшительно-ласкательные формы существительных:*

- 1) su («вода»)
- 2) göl («озеро»)

- 3) köpek («собака»)
- 4) söz («слово, речь»)
- 5) toruk («пятка»)

5. *Кто отправился к крепости выручать брата?*

_____ kardeşini kurtarmak için Alınca Kalesi'ne gitmeye karar vermiş.

- 1) Egrek
- 2) Tekfur
- 3) Bayındır
- 4) Uşun Kosa
- 5) Segrek

ОТВЕТЫ

1. Uşun Kosa — Ушун-Коджа
2. sazını
3. üç yüz
4. 1) su («вода») — susuk («водичка»)
2) göl («озеро») — gölcük («озерцо»)
3) köpek («собака») — köresik («собачка»)
4) söz («слово, речь») — sözcük («словечко»)
5) toruk («пятка») — torusuk («пяточка»)
5. Segrek

Adam ve Yılan

Akıllı bir adam atına binmiş, gidiyormuş. Yol kenarında uyuyan bir adamın da ağzına yılan kaçmak üzereymiş. Atlı adam, yılanı ürkütüp kaçırmak ve adamı kurtarmak için atını koşturmuş, fakat yetişememiş. Yılan, uyuyan adamın ağzından girmiş.

Atlı adam, uyuyan adamın yanına gitmiş ve ona kırbaçıyla birkaç kez vurmuş. Uyanan adamın canı çok acırmış ve hemen yerinden fırlamış. Koşarak bir ağacın altına kadar kaçmış. O ağacın altında çok sayıda çürük elma varmış. Atlı adam, uyuyan adama o çürük elmaları yemesini emretmiş. Ağzına yılan kaçan adam, atlı adama şunları söylemiş:

“Beyim, ben sana ne yaptım? Niçin bana bunları yapıyorsun? Önce bana kırbaçınla vurdun, sonra da çürük elmaları yememi istiyorsun. Senin bu yaptığını en kötü düşmanlar bile yapmaz!”

Nadan ile ye iç, sohbet etme. Ağzına yılan kaçan adam, bir yandan çürük elmaları yiyor, bir yandan da atlı adama beddua ediyormuş. Adam, çürük elmaları yedikten sonra, atlı adam tekrar ona vurmaya başlamış. Adam dayak yememek için kaçıyor, atlı adam ise onu kovalıyormuş. Bir süre bu şekilde koşmuşlar. Sonunda ağzına yılan kaçan adamın midesi bulanmış ve yediklerini kusmaya başlamış. Kusarken yılan da ağzından çıkmış. Adam yılanı görünce atlı adamın ayaklarına kapanmış:

“Sen bir iyilik meleğisin. Ben ne kadar şanslı bir adamım ki seninle karşılaştım. Meğer benim kusup yılanı çıkarmam için sen bana çürük elma yedirmişsin ve beni koşturmuşsun. Durumu anlasaydım sana o kadar kötü sözler söylemezdim. Beni affet¹.”

¹ Beni affet. – Прости меня.